

Iz kočē v palačo.

(Povest. — Spisal St. pl. Orlovič.)

VI.

h, Magda, nesrečno dete«, javkala je gospa Bergerica, ko se je pripravljalo k nevihti, »v svoji samoglavnosti je zašla v gozd, reva blodi po gozdu, a nad njo se zbirajo hudourni oblaki.« Na vse strani je razposlala posle, a po vrsti so se vračali, ne da bi vedel kateri kaj o Magdi.

Proti večeru se je pomikal čuden izprevod proti Grebenu: štirje možje so nesli na nosilnici, spleteni iz smrekovih vej, še vedno nezavestno Magdo, srce ji je sicer še bilo, a počasi in slabo, za njo sta stopala Egon in Herman, za njima gospod župnik in Pavel, ki je bil še tako slab, da se je opiral pri hoji na jednega izmej tesarjev. Gospa Bergerica je skoro omedlela, ko je zagledala Magdo blede, brez življenja pred seboj, tolažilne besede starega župnika so jo pomirile vsaj za nekoliko trenotij. Kočijaž Fric se je takoj odpeljal v mesto po zdravnika. Mej tem so obujali Magdo, kakor so vedeli in znali, uspeha so dosegli le malo, kajti le jedenkrat je zgenila levo roko in odprla za hip levo oko. — Težko so pričakovali zdravnika. Gospa Bergerica je nevstrpno vstajala in jadikujē vpraševala:

»Ali ga še ni? — — — Joj, joj, kje je tako dolgo? — — — Zdravnik mi morda vendar otme Magdico, mojo Magdico!«

Pozno se je vrnil kočijaž Fric z zdravnikom, njegov prihod je pomiril razburjena in obupana srca ter jim za trenotek vzbudil upanje. A kdo naj opiše občno pobitost, katera se je polastila vseh, ko je izjavil zdravnik, preiskavši deklico:

»Nobene pomoči! Deklico je zadel v mrzli vodi po vsej desni strani mrtvoud, živela bo sicer, a mrtva na polovici telesa.«

Pavel je čul ves čas sam v spalnici; okusna večerja, suha obleka in topla soba mu je vrnila skoro vso moč, skoro se je čutil zopet čvrstega kakor prej. Sedel je ob mizi, opirajoč ob dlan težko glavo, srce mu je nemirno tolklo in kri se mu je zaganjala proti glavi, misel se je pripodila za mislijo, neredno, kakor brez vsake notranje zveze:

»Kdo mu je dal pogum, da je planil za deklico? Kako grozno je bilo na temnem dnu mrzle vode! — — — Da je le rešena! — — — Ali ni storil nekaj dobrega? Zakaj se mu ni za to nihče zahvalil? Prav nihče. — — — Kaj je rekel zdravnik? — — — Joj, če bo taka živela, potem — — — potem bodo Bergerjevi še hudi, da sem jo rešil! — Kaki roditelji, kaka deca! — Kakor kazen božja! — Kako strašno!«

Pred vrati se začujejo koraki, nekako renčanje, nekdo na rahlo potrka, vrata se odpró in proti Pavlu skoči — Hektor, ves premočen cvili in pleza po svojem mladem gospodarju, za psom vstopi kočijaž Fric:

»Dober večer! Ko sem se peljal mimo vaše hiše, slišal sem psa, kako je žalostno lajal krog voglov. Šmilil se mi je revež, moj stari znanec, poklical

sem ga in takoj je skočil k meni na voz. Ves zmešan je revež, ker je izgubil gospodarja. Žalostne novice prinašam iz mesta. Delavci so se uprli, davi so se tja pripeljali naš gospod in dali najhujše rovače zapreti, mej temi tudi vašega očeta!« Pavel je malone omahnil pri teh besedah, Fric ni pričakoval takega učinka svojemu govoru, pomencal je z nogami in se obrnil proti vratom:

»Pa lahko noč! V hlevu imam še dosti opravila!« Pavel je nemirno korakal po sobi, Hektor je tekal nekaj časa za njim, a ko je videl, da se ne zanima zanj, obstal je in začudeno opazoval od strani svojega mladega gospodarja, ki se je sicer vedno tako rad igral ž njim.

»Mojega očeta je dal zapreti — Berger? Zakaj? — Uboga mati, kaj delajo sirota sama doma? — In jaz sem tu, in čakam še? — — — Moj Bog, moj Bog, kaj naj storim?« Hektor se je približal vratom in praskal po njih.

»Dà, dà, Hektor, le ven, le ven izpod te strehe! — Domov, domov!« Pavel zagrabi klobuk, odpre urno vrata in odhiti s psom iz grajščine. Bilo je že po polnoči, ploha je ponehala popolnoma, le vihar je še razsajal in podil črne oblake po nebu.

»Domov, domov!« je šepetal Pavel in jo mahnil skozi gozd; korakal je vedno hitrejše, Hektor je tekal pred njim.

* * *

Po nevihti je vstalo krasno jutro; kakor žareč, na robih ostro brušen cekin se je dvigalo solnce iznad kadečih se gorá po prozornem, sinjem nebu.

Zgodaj se je prebudila Kreslinovka. Prebudila? Saj še zaspala ni, ampak sedela na postelji mej grozno resnico in še mej groznejšimi sanjami celo noč. Kaka so bila druga jutra. Na rahlo jo je vzbudil nje mož, prišedši s Hektorjem z vrta, kamor ga je vedla vsako jutro prva pot, da pregleda ohišje in nakrmi svoje golobe. A danes? Ona sama doma, mož v ječi, sin pri tujih ljudeh — celo Hektor se je nekam potepel. Žalostno se napoti na vrt in vrže golobom pred vrati peharček žita. Sveži, čvrsti zrak ji okrepi onemoglo, iztrapljeno telo, tudi srce se ji napolni z novim pogumom:

»Vso noč je besnela nevihta, kakor da bi bil napočil sodnji dan. Mislila sem, da izruje vihar vse drevje, da otrese vse cvetlice na gredah, a drevje je nepoškodovano, zdi se mi še jedenkrat jačje, cvetlice cvetó še jedenkrat lepše. Lepo jutro po nevihti. Tudi na nas je prišla zdaj ljuta nevihta. Bog, usmili se nas, ne daj, da poginemo; ko ščitiš drevesa in cvetlice, ščiti še nas!« Iz tega premišljevanja jo predrami glasno govorjenje prihajajočih delavcev.

»Dobro jutro, gospa«, jo pozdravi jeden izmej njih, »ali še niso izpustili gospoda nadzornika iz ječe? Prišli smo, misleč, da ga dobimo že doma.«

»Prej ga ne izpusté, ko ne pričnete zopet delati«, odgovori ona.

»Mi pa prej ne začnemo, ko ga ne izpusté. Zakaj so ga pa zaprli? On nas je vedno podpiral in tolašil, nikoli nas ni hujskal k upor, hujskala nas je Bergerjeva brezsrčnost in njegovo oderuštvo, zatiranje. Ali mu naj delamo

zastonj in s praznim želodcem? Ali naj mi zato trpimo, če on visoko igra, zapravlja in po nepotrebnem razkošno živi?»

»Berger je zloben človek, iz gole zlobnosti je dal zapreti Kreslina«, oglasi se drug delavec, »da ni roval nadzornik nikoli proti njemu, sam dobro vé, le peče ga, da je tak prijatelj delavcev. Kdo bi vzel, n. pr. pohabljenega delavca pod streho in ga dal spodobno pokopati, ko bi umrl, kakor je to storil Kreslin z rajnim Peklenikom? S tem si je osvojil za vedno naša srca, mi ga zato nikoli ne zapustimo. Tovariši, ali naj sedi zdaj po krivici v ječi in le zaradi nas?«

»Tako dolgo ne začnemo delati, dokler ga ne izpusté, čeprav nam povišajo plačo. Zberimo se in idimo k jetnišnici, zahtevajmo, da ga izpusté iz lepa, če ne, uderemo v ječo in ga osvobodimo sami.«

»Nikarte, nikarte sami«, izpregovori proseče Kreslinovka, »pomislite, da so vojaki na njihovi strani, da bodo streljali na vas.«

»Vojaki naj streljajo na sovražnike, ko prihrumé v deželo, da nas ohranijo, ne pa na nas same, na svoje brate in očete, ki se potegujejo za nedolžnega človeka.«

»Moj mož je nedolžen«, nadaljuje ona, »njegova nedolžnost se skoro dokaže in pravični sodniki mi ga vrnejo, zanj se prav nič ne bojim. Le vas prosim, vrnite se mirno v tovarnico in pričnite z delom; gospod Berger vam gotovo poviša plačo, kajti uvidel je sam, da delavci ne morejo živeti ob tem zaslužku.«

»Tovariši«, oglasi se nov govornik, »ako tako napravimo, imeli nas bodo za tepce in otroke, ki sami ne vedó, kaj bi radi, ki se kujajo le za kratek čas. Brez nadzornika Kreslina ne smemo ukreniti ničesar, on naj nam svetuje, on naj nas vodi k boljši bodočnosti. Idimo, da ga osvobodimo, da — — — Govornik preneha in se radovedno ozre, — v velikanskih skokih in lajajoč se pridrvi na vrt Hektor, za njim prihiti Pavel, a kakšen? Ves raztrgan in blaten: ko je hitel po gozdu, razčesalo mu je trnje obleko, izpodtikal se je ob koreninah in padal po blatni poti, oster trn mu je napravil po levem licu globoko in zevajočo krvavo brazdo.

»Moj Bog, Pavel!« vzklikne mati in mraz jo preleti po vsem telesu, ko zagleda sina tako izpačenega.

»Mati, ljuba mati«, zakliče Pavel in se oklene matere.

»Pavel, odkod prihajaš tak?«

»Nič ni hudega, mati; najprej vas prosim kake jedi, jako sem slab, potem mi zavežite rano in mi pripravite staro obleko, da se preoblečem.« Po vrsti pristopijo nato delavci in se izrokujejo s Pavlom.

»Oprostite, možje, počakajte malo, skoro se vrnem«, po teh besedah odide Kreslinovka s Pavlom v hišo. Njegov nepričakovani prihod je nekoliko potolažil razburjenost delavcev in starejši izmej njih je opomnil:

»Tovariši, nikdo ne more služiti dvema gospodarjema. Nadzornik Kreslin ni tako navezan na nas kakor na Bergerja. Ko bi ga mi s silo osvobodili, kdo vé, kaj bi mu storil Berger. Pravijo sicer, da mu je daroval to kočo, a utegnil bi mu jo vendar zopet vzeti in ga iz službe odsloviti. In kdo bi imel

kaj od tega? Pustimo torej Kreslina v ječi, o njegovi nedolžnosti se skoro prepričajo, in tako se morda zopet vendar pobota z Bergerjem. Z neprevidnim ravnanjem spravimo lahko njega in sebe v veliko škodo!»

»Kreslina moramo takoj osvoboditi, da nam svetuje in posreduje mej nami in Bergerjem, brez dela, brez zaslužka ne moremo izhajati dolgo«, oglasi se nekdo drug. Nato se vrne Kreslinovka in jim reče:

»Možje, po tem, kar se je zgodilo, ne more moj mož več ostati pri Bergerju; namestu njega dobodete najbrže drugega nadzornika, on vam torej ne more več pomagati, obrnite se kam drugam! Bog pomagaj vam in nam!«

Naši vzorniki v zgodovini.

3. Danijel O'Connell.

(Konec.)

Pri takem možu pač ni treba še posebej omenjati, da je bil tudi izvrsten oče svoji družini in dober vzgojitelj svojim otrokom. Najrajše in najprisrčneje se je veselil, kadar mu je pripustil čas, pri svoji ljubljeni družini v domači hiši. Bridka žalost mu torej presune srce, ko mu v 35. letu srečnega zakona umrje ljubljena soproga. Pa prav po katoliško si gre tolažbe iskat v cistercijanski samostan, kjer opravi duhovne vaje. Menihi ga slovesno sprejmó s procesijo pri samostanskih vratih in, ko pridejo ž njim v kor, zapojó vsi zahvaljeno pesem »Te Deum«. Veliki mož je bil sprejel že marsikatero čast, pa tako ga še ni nič ganilo, kakor »Te Deum« v samostanski cerkvi. Bilo mu je, kakor bi nekako čutil sprejetje v večnosti po dolgem delu in trudu.

Vendar tako hitro še ni imel iti vživat plačilo za svoj trud; čakalo ga je še težko delo; prestati je moral še največjo krivico. Češ, da kali mir, da je zarotnik itd., klican je bil pred sodbo in 30. maja 1844 obsojen za jedno leto v ječo in precejšno denarno kazen, čeravno mu niso mogli ničesar dokazati. Sodnik Burton je jokaje bral obsodbo ter komaj končal. Blagi O'Connell pa je mislil le na to, kako bi pomiril užaljeno ljudstvo, in šel je v zapor, rekši: »Bodi Bog zahvaljen! za Irsko sem v ječi!« Bil je še zadosti dobro postrežen v ječi in že v začetku septembra je prišlo sporočilo, da je višja sodnija ovrгла sodbo, da je tedaj prost. Neizmerno veliko je bilo veselje povsod. O'Connell skoro ni mogel dalje, vse ga je hotelo videti, pozdravljati; reče jim, naj bodo sicer veseli, »ker srečni ptiček mora žvrgoleti«, vendar naj se mirno razidejo in Boga zahvalijo za to milost. Drugo jutro, 7. sept., gre na vse zgodaj še nazaj v ječo, da tam dokonča devetdnevnicu, ki jo je bil z drugimi katoliškimi jetniki pričel v čast Materi božji za praznik njenega rojstva. Ne pozabi v svojem veselju tudi žalostnih ter odkupi štiridesetim jetnikom prostost. Marijin praznik, 8. septembra, je bila slovesna sv. maša